

พระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า

พระพุทธศักราช 2464

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัส
เหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ตามพระราชประเพณีและพระราชกำหนดกฎหมายที่มีสืบมาแต่โบราณ ย่อมถือว่า
บรรดาช้างป่าทั้งสิ้น คือ ที่เรียกว่าช้างโขลงก็ดีหรือช้างเถื่อนก็ดี ซึ่งมีอยู่ในพระราชอาณาจักนับว่าเป็นของหลวงสำหรับ
แผ่นดิน ผู้ใดจะจับไปใช้สอยต้องขออนุญาตต่อรัฐบาล และต้องแบ่งช้างที่จับได้ให้เป็นช้างหัวป่าสำหรับใช้ราชการแผ่นดิน
จึงจะจับช้างป่าไปใช้สอยได้และถ้าผู้ใดทำอันตรายช้างป่าด้วยประการใด ๆ ย่อมมีโทษตามกฎหมายเป็นธรรมเนียมสืบมา

และบัดนี้ได้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า มีผู้ขออนุญาตจับช้างป่ามากขึ้นกว่าแต่ก่อน และผู้ที่จับบางที่ไม่มี
กำลังพอที่จะเลี้ยงรักษาไว้ได้ ทำให้ช้างล้มตายเสียก็มี ทั้งมีคนร้ายลอบทำอันตรายแก่ช้างพลายที่มีงาเพื่อนำไปขายเป็น
ประโยชน์เสียก็มาก เป็นเหตุให้ช้างป่าลดจำนวนน้อยลงกว่าแต่ก่อนจึงทรงพระราชดำริว่า ช้างเป็นสัตว์ที่มีประโยชน์ใช้เป็น
กำลังพาหนะได้หลายอย่าง สมควรจะต้องแก้ไขพระราชบัญญัติเดิม ตราพระราชบัญญัติใหม่ขึ้นไว้เพื่อให้เหมาะแก่
กาลสมัยสำหรับการจับและการป้องกันอันตรายแก่ช้างป่า ทั้งบำรุงพันธุ์ช้างป่าในพระราชอาณาจักให้เจริญขึ้นด้วย
จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้สืบไปดังนี้

ว่าด้วยนามและกำหนดใช้พระราชบัญญัติ

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า 'พระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า พระพุทธศักราช 2464'

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้ตั้งแต่วันที่ได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ข้อความใด ๆ ในพระราชบัญญัตินี้ว่าด้วยการรักษาช้างป่า ร.ศ. 119 (พ.ศ. 2443) กับในกฎเสนาบดีซึ่ง
เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยได้ตราขึ้นเนื่องแต่พระราชบัญญัตินั้น หากขัดกับข้อความในพระราชบัญญัตินี้ ก็ให้ยกเลิกเสีย
สิ้นตั้งแต่วันที่ใช้พระราชบัญญัตินี้เป็นต้นไป

ภาค 1

อธิบายศัพท์

มาตรา 4 คำบางคำที่ใช้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้พึงเข้าใจตามคำอธิบายดังนี้

คำว่า 'ช้างป่า' ให้พึงเข้าใจว่า ช้างโขลงก็ดี ช้างเถื่อนก็ดี รวมนับว่าเป็นช้างป่าทั้งสิ้น

คำว่า 'จับช้าง' ให้พึงเข้าใจว่า การที่จะจับช้างด้วยประการใด ๆ เช่น โพงช้างหรือตั้ง คอกดักช้าง นับว่าเป็นการ
จับช้างทั้งสิ้น

คำว่า 'ช่างสำคัญ' ให้พึงเข้าใจว่า ช่างที่มีมงคลลักษณะ 7 ประการ

- 1) ตาขาว
- 2) เพดานขาว
- 3) เล็บขาว
- 4) ขนขาว
- 5) ฟันหนังขาว หรือสีคล้ายหม้อใหม่
- 6) ขนหางขาว
- 7) อัณฑโคตรขาว หรือสีคล้ายหม้อใหม่

คำว่า 'ช่างสีปลาด' ให้พึงเข้าใจว่า ช่างที่มีมงคลลักษณะอย่าง 1 อย่างใดใน 7 อย่าง คือ

- 1) ตาขาว
- 2) เพดานขาว
- 3) เล็บขาว
- 4) ขนขาว
- 5) ฟันหนังขาว หรือสีคล้ายหม้อใหม่
- 6) ขนหางขาว
- 7) อัณฑโคตรขาว หรือสีคล้ายหม้อใหม่

คำว่า 'ช่างเนียม' ให้พึงเข้าใจว่า ช่างที่มีลักษณะ 3 ประการ คือ

- 1) ฟันหนังดำ
- 2) งามีลักษณะดังรูปปลีกกล้วย
- 3) เล็บดำ

ภาค 2 การรักษาช่างป่า

มาตรา 5 การดูและช่างป่า ให้เป็นหน้าที่กรมเรสัตว์พาหนะทหารบก (แผนกพระศบาล) กระทรวงกลาโหม และสมุทรศบาล ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจปกครองในท้องถิ่นนั้น

ภาค 3 การจับช่างป่า

มาตรา 6 ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดจับช่างป่าโดยมิได้อนุญาตจากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจออกใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 7 ถ้าผู้ใดจะจับช้างป่าในท้องถิ่นมณฑลใด ให้ยื่นเรื่องราวตามแบบหลวงต่อสมุหเทศาภิบาลมณฑลนั้น ถ้าหากว่าผู้ว่าราชการจังหวัดใดได้รับอำนาจพิเศษที่จะอนุญาตให้จับช้างป่าในจังหวัดนั้นได้ จะยื่นเรื่องราวต่อผู้ว่าราชการจังหวัดก็ได้

มาตรา 8 ให้สมุหเทศาภิบาลและผู้ว่าราชการจังหวัดสำรวจดูจำนวนช้างป่าที่อยู่ในมณฑลและจังหวัดที่ตนปกครอง ประมาณมากน้อยเท่าใดการที่จะอนุญาตให้จับช้างป่า ให้อนุญาตให้จับแต่พอเท่าจำนวนที่ช้างจะเกิดเพิ่มเติมขึ้นทัน อย่าให้จับมากจนเป็นเหตุให้พืชพันธุ์ช้างป่าในมณฑลและจังหวัดนั้นลดน้อยไป แต่การที่จะอนุญาตให้จับช้าง ต้องหาหรือกระทรวงกลาโหมเสียก่อนทุกครั้งไป ถ้ากระทรวงกลาโหมเห็นว่าไม่เป็นการขัดข้องอย่างใดแล้ว จึงจะอนุญาตให้จับได้

มาตรา 9 ถ้าสมุหเทศาภิบาลหรือผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่าช้างป่าในมณฑลและจังหวัดนั้นมีน้อยนัก จะไม่อนุญาตให้จับเพื่อบำรุงพันธุ์ช้างไว้ครั้ง 1 คราว 1 ก็ได้ หรือถ้าเห็นจำเป็นจะต้องให้จับบ้างเพราะเหตุที่การค้าขายในมณฑลนั้นจำเป็นต้องใช้ช้างเป็นพาหนะ สมุหเทศาภิบาลจะให้จับช้างป่าในมณฑลนั้นเป็นช้างหลวง และอนุญาตราษฎรรับเข้าไปใช้สอยประกอบกับการค้าขายก็ได้ แต่การจับต้องได้รับความเห็นชอบของกระทรวงกลาโหมดังกล่าวมาแล้วในมาตรา 8 นั้นเสียก่อนเสมอ

มาตรา 10 ถ้ามีผู้ยื่นเรื่องราวขออนุญาตจับช้างป่า ให้สมุหเทศาภิบาลหรือผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งมีอำนาจจะออกใบอนุญาตจัดการไต่สวนข้อความเหล่านี้ให้เป็นที่พอใจก่อน หรือ

ข้อ 1 ผู้ขออนุญาตต้องมีช้างต่อและกำลังพาหนะ ทั้งเครื่องมือที่จะจับช้างให้พอสมควรแก่การที่จะจับช้างให้ได้ โดยเรียบร้อย

ข้อ 2 ผู้ขออนุญาตต้องทำสัญญาทันทับนให้ว่า ในการที่จะไปจับช้างป่านั้นเมื่อจับช้างได้แล้วจะแจ้งให้เจ้าพนักงานซึ่งสมุหเทศาภิบาลและผู้ว่าราชการจังหวัดได้ตั้งไว้ให้เป็นผู้ตรวจตราทราบภายใน 3 วันนับแต่วันที่ได้จับได้ และจะส่งช้างหิ้วป่าหรือเสียค่าหิ้วป่าแทนตัวช้างตามพระราชบัญญัตินี้ก่อนที่จะพาช้างที่จับได้ไปที่อื่น ในการทำสัญญาทันทับนนี้ ถ้าสมุหเทศาภิบาลและผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควร จะบังคับให้ผู้ขออนุญาตวางเงินประกันหรือให้มีผู้รับประกันเป็นจำนวนเงินตามสมควรแก่จำนวนช้างที่จะจับเบ็ดเสร็จไม่เกิน 1,000 บาทก็เรียกได้ ถ้าผู้ขออนุญาตจับช้างกระทำผิดทันทับน เงินประกันและช้างที่จับได้ให้ริบเป็นของหลวงทั้งสิ้น

ข้อ 3 ต้องให้ผู้ขออนุญาตเสียค่าธรรมเนียมตามอัตราในพระราชบัญญัตินี้ก่อน

มาตรา 11 เมื่อได้จัดการไต่สวนตามความที่ไว้ในมาตราก่อนจนเป็นที่พอใจแล้ว จึงให้ออกใบอนุญาตให้ใบอนุญาตใบ 1 ให้มีกำหนดใช้ได้ 12 เดือนแต่ผู้ได้รับอนุญาตจะเอาใบอนุญาตไปโอนต่อให้ผู้อื่นอีกไม่ได้เป็นอันขาด

มาตรา 12 ผู้ใดมีช้างสำคัญ หรือช้างสีปลาด หรือช้างเนียม โดยเหตุที่ตนจับได้ หรือโดยแม่ช้างของตนตกออกมา หรือโดยเหตุอื่นอย่างใดก็ดี ต้องนำขึ้นทูลถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบำเหน็จให้ตามสมควร

บรรดาช้างชนิดที่กล่าวมาแล้วนี้ต้องเป็นและคงเป็นสมบัติของแผ่นดินเสมอการที่จะโอนกรรมสิทธิ์แก่กันโดยวิธีซื้อ ขาย แลกเปลี่ยน ให้ บัน หรือโดยวิธีอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี นับว่าใช้ไม่ได้ทั้งสิ้น ผู้ที่ยึดถือช้างเช่นนั้นไว้ต้องมอบให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในเมื่อเจ้าหน้าที่สั่งให้นำส่ง และเจ้าหน้าที่มีอำนาจจะเข้ายึดเอาตัวช้างได้แม้โดยใช้อำนาจ หากผู้รักษาช้างอยู่นั้นบิดพลิ้วไม่ยอมมอบตัวให้

ภาค 4 ว่าด้วยภาคหลวง

มาตรา 13 กำหนดภาคหลวงที่จะเรียกในการจับช้างป่านี้ ให้เรียกโดยจำนวน 5 ชัก 1 จะเรียกโดยวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งใน 2 อย่างนี้ก็ได้แล้วแต่ผู้มีอำนาจออกใบอนุญาตให้จับช้างนั้นจะเห็นสมควร คือ

ข้อ 1 ชักตัวช้างที่จับได้เป็นช้างหัวป่า ถ้าจับได้ 5 ตัวชักตัว 1 วิธี จะชักนั้น ให้เขียนฉลากตัวช้างที่จับได้คละกัน และให้เจ้าพนักงานจับฉลากต่อหน้าผู้ขออนุญาต จับฉลากได้ตัวใด ให้ชักช้างตัวนั้นไว้เป็นช้างหัวป่าผู้ขออนุญาตต้องโยนช้างหัวป่าส่งยังที่ว่าการอำเภอหรือที่แห่งหนึ่งแห่งใดซึ่งสมุหเทศาภิบาลและผู้ว่าราชการจังหวัดจะได้สั่งให้ส่งภายในกำหนด 3 เดือนนับแต่วันที่จับได้

ข้อ 2 ให้เจ้าพนักงานผู้ตรวจกับเจ้าของช้างตีราคาช้างป่าที่จับได้เทียบราคาที่จะขายได้ในเวลานั้นเป็นราคาเท่าใด ให้เรียกเงินตามจำนวน 1 ใน 5 แทนช้างหัวป่าจากผู้ขออนุญาต ถ้าหากว่าการตีราคาไม่เป็นที่ตกลงกันให้ทั้ง 2 ฝ่ายเลือกคนกลางคน 1 เป็นผู้ชี้ขาด

มาตรา 14 เมื่อผู้ที่ได้รับอนุญาตให้จับช้างป่าจับได้ช้างได้แล้ว 1 หรือหลายเชือก ท่านว่าช้างนั้นยังคงเป็นสมบัติของแผ่นดินและจะโอนไปเป็นสิทธิแก่ผู้รับอนุญาตจับช้างมิได้ นอกจากและจนกว่าจะได้ชำระเงินค่าภาคหลวงตามที่กล่าวในภาคนี้ครบถ้วนแล้ว

(¹)มาตรา 15 ค่าธรรมเนียมออกใบอนุญาตจับช้างป่าให้เรียกเก็บดังนี้ คือ

(1) ถ้าใช้ช้างต่อหมอคความไปเที่ยวไลโปนจับช้างป่า ให้ออกใบอนุญาตเป็นรายตัวช้างต่อตัวละ 50 บาท

(2) ถ้าตั้งคอกดักช้างป่า ครั้งละหลาย ๆ ตัว ให้ออกใบอนุญาตคอกละ 400 บาท

ผู้ที่ได้รับอนุญาตไปแล้ว แม้ไม่ไปจับช้างป่าก็ดี หรือไปจับช้างป่าไม่ได้ก็ดี ไม่ต้องคืนค่าธรรมเนียมให้

มาตรา 16 ผู้รับอนุญาตให้จับช้างป่า ในเขต แขวง จังหวัดใด จับได้แต่ในเขต แขวง จังหวัดนั้น จะเอาใบอนุญาตไปจับช้างในเขตอื่นไม่ได้เว้นไว้แต่ถ้าไลโปนช้างในเขต แขวง จังหวัดที่ได้รับอนุญาต แต่ไปจับได้ในเขตแขวง จังหวัดอื่น ไม่มีโทษ

ภาค 5 การฟ้องและกำหนดโทษ

มาตรา 17 ผู้ใดจับช้างป่าโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม โดยมีได้รับอนุญาตตามความในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่า 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 800 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับด้วยทั้ง 2 สถาน

ส่วนช้างซึ่งผู้กระทำผิดจับได้นั้น ให้ริบเป็นของหลวง

(¹) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503

มาตรา 18 ผู้ใดฆ่าช้างป่าโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษสำหรับช้าง 1 ตัวที่ได้ฆ่าตาย คือ จำคุกไม่เกินกว่า 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับด้วยทั้ง 2 สถาน

มาตรา 19 ผู้ใดทำร้ายช้างป่าโดยวิธีใด ๆ ก็ตาม ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินกว่า 18 ปี หรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับด้วยทั้ง 2 สถาน

มาตรา 20 แต่การลงโทษตามความใน 2 มาตราข้างบนนั้น ท่านให้งดเว้น ในเมื่อ

- 1) ผู้ซึ่งฆ่าหรือทำร้ายช้างป่านั้นได้กระทำลงโดยเหตุจำเป็นเพื่อป้องกันชีวิตหรือทรัพย์สินของตนหรือของผู้อื่น
- 2) ผู้ซึ่งได้รับอนุญาตจับช้างป่าทำการจับช้างเป็นผลให้ช้างต้องตายหรือบาดเจ็บลงในระหว่างนั้น โดยพฤติการณ์ อันพันวิสัยจะป้องกันหลีกเลี่ยงได้

มาตรา 21 ผู้ใดมีช้างสำคัญ หรือช้างสีปลาด หรือช้างเนียมแล้วและปล่อยเสีย หรือปิดบัง ซ่อนเร้นช้างนั้นไว้ หรือจะอย่างไรก็ตาม หากขัดขืนไม่นำขึ้นทูลถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามความในมาตรา 12 มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 500 บาท และโทษนี้ไม่ลบล้างการที่ช้างนั้นจักพึงต้องริบเป็นของหลวง

มาตรา 22 ผู้ใดได้รับอนุญาตให้จับช้างป่าในจังหวัด 1 แล้ว และนำไปอนุญาตนั้นไปใช้สำหรับจับช้างป่าในจังหวัดอื่น โดยเป็นการฝ่าฝืนความในมาตรา 16 นั้นไซ้ ท่านว่ามีความผิด ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500 บาท

มาตรา 23 ให้กรมอัยการเป็นเจ้าหน้าที่สำหรับฟ้องร้องคดีซึ่งมีผู้ทำผิดต่อพระราชบัญญัตินี้

ภาค 6

บ่งการ

มาตรา 24 ให้เสนาบดีกระทรวงกลาโหมเป็นผู้รักษาพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 25 ให้เสนาบดีกระทรวงกลาโหมมีอำนาจที่จะตั้งกฎ ข้อบังคับสำหรับจัดและรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อกฎข้อบังคับนั้นได้ลงพิมพ์โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้ได้เป็นส่วน 1 ของพระราชบัญญัตินี้

ประกาศมา ณ วันที่ 20 มิถุนายน พระพุทธศักราช 2464 เป็นปีที่ 12 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

บทเฉพาะกาล

พระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติสำหรับรักษาช้างป่า พระพุทธศักราช 2464 ได้กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมไว้ตามสภาพที่เป็นอยู่ในสมัยประกาศใช้ ต่อมาสถานการณ์ทางการเงินเปลี่ยนแปลงไป จึงสมควรกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมใบอนุญาตไล่โพนจับช้างป่า และใบอนุญาตตั้งคอกจับช้างป่าเสียใหม่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน